

Ic5
Åbo Akademi
Kapsel

Särtryck ur

K. R. O. B. Y. WIKMAN
Institutet för nordisk etnologi vid Åbo Akademi
1927-1968

BUDKAVLEN

ORGAN FÖR
BRAGES SEKTION FÖR FOLKLIVSFORSKNING
OCH
INSTITUTET FÖR NORDISK ETNOLOGI
VID ÅBO AKADEMI

UTGIVEN AV
SVEN ANDERSSON

ÅRG. XLVII

1968

Institutet för nordisk etnologi vid Åbo Akademi 1927—1968

Återblick, målsättning och eftermäle

Av

K. ROB. V. WIKMAN

Institutet för nordisk etnologi vid Åbo Akademi upphörde att existera som institution våren 1968. Därförinnan hade en kommitté, bestående av förutvarande professorerna Otto Andersson och K. Rob. V. Wikman jämte lektor, fil. lic. Sven Andersson, därtill utsedda av institutets nämnd, avgett ett omfattande utlåtande. Enligt deras uppfattning borde det då 40-åriga institutet få fortsätta sin verksamhet, om ock i förändrade former, som en självständig vid akademien verkande institution. Utlåtandet, dagtecknat den 20 oktober 1967, föranledde icke något positivt beslut av Akademiens Humanistiska fakultet. I stället framfördes till akademiens beslutande organ uppfattningen att institutet borde upphöra och verksamheten förläggas till fakultetens folkloristiska institution. Beslutet stadfästes senare av Akademiens delegation den 27 mars 1968. Då genom detta beslut och därav följande åtgärder institutet upphört och dess verksamhetsformer ej längre existerar, finnes anledning att i Budkavlen såsom organ för institutet bringa dess historia i erinran. På grund av institutets speciella beskaffenhet och personliga prägel blir det härvid nödvändigt att ge särskild relief åt framställningen av dessa förhållanden utan annat syfte än skildra institutets uppkomst, verksamhet och målsättningar. Ehuru den följande framställningen mer är ägnad det gångna än utsikterna för

framtiden, har dess författare ej helt kunnat sticka under stol med förhållanden.¹

Svenska litteratursällskapets samlingar

Svenska litteratursällskapet hade redan vid sin tillkomst 1885 förelagt sig uppgiften att samla "vittnesbörden om svensk folksång och saga i vårt land". Ett par år senare startades en insamling av språkvetenskapligt och folkloristiskt material. Sådan verksamhet hade tidigare bedrivits av den 1874 av Axel Olof Freudenthal grundade Svenska landsmålsföreningen. Ernst Lagus blev den mångåriga ledaren för det folkloristiska arbetet i Litteratursällskapet ända till 1918, då uppgiften övergick till magister K. Rob V. Wikman, som sedan 1915 fungerat som amanuens för de folkloristiska och språkvetenskapliga samlingarna, vilka sammanförts i ett arkiv, vanligen kallat Svenska litteratursällskapets samlingar (SLS). År 1909 hade sällskapet beslutat utge dessa samlingar i ett systematiskt ordnat verk "Finlands svenska folkdiktning" (i det följande förkortat Fsvf). Efter åtta års förberedelser började utgivningen år 1917. Ledarskapet för arkivet och dess arbeten övertogs 1918 av Ernst Lagus' efterträdare. Varje delutgivare — vid det laget icke mindre än åtta — skulle svara för innehållet i sina egna delar och band. Organet för insamlings- och utgivningsarbetet var sällskapets Folkloristiska kommission, som bestod av styrelsen utsedda medlemmar jämte samtliga delutgivare under ordförandeskap av verksamhetens ledare. Dessförinnan hade Ernst Lagus starkt pådrivit insamlingsarbetet och tagit många fruktbara initiativ på insamlingsfältet. Sålunda tillkom bl. a. ett 40-tal nya folkloristiska arkivnummer. Accessionen per år steg till vidpass 4 à 5 arkivnummer, en till synes liten, men innehållsligt högst betydande ökning av utgivningsmaterialet. Utöver detta kom också de etnografiska samlingarna till under dessa år. Det mest betydande tillskottet var materialgruppen "folktro och folksed", som skulle inrymmas i folkdiktningverket, vilket härigenom starkt utvidgades. De förnämsta

---

¹ Här och för det följande hänvisas till Humanistiska fakultetens handlingar och promemorior, bland dessa särskilt förf:s av 20. 10. 1966 och skrivelse till rektor av 15. 8. 1968. Det sakliga innehållet i fakultetens framställning till akademidelegationen och däri förekommande felaktigheter förbigås här.

fältarbetarna under dessa förberedelser var Valter W. Forsblom, Gabriel Nikander och V. E. V. Wessman, vilka även gavs i uppdrag att utge olika delar av samlingsverket. Den svagaste tillväxten hade folkvise- och sagomaterialet. Det ansågs allmänt, att föga nytt var att hämta på sagoområdet. Visor och folkmusik ville Lagus i det längsta reservera för sig själv. Det var först sedan Otto Andersson 1920 övertagit utgivningen av folkvise- och folkmelodisamlingarna som vis- och melodiinsamlingen kunde fortsättas. Fältarbetet hade efter 1910 fått en anmärkningsvärd inriktning på sedvänjor och magi, till stor del beroende på det inflytande som Edvard Westermareks lärjungar kom att utöva på verksamheten. I detta sammanhang bör särskilt nämnas professor Gunnar Landtmans inflytande.

Allt detta anger själva utgångsläget vid den tidpunkt, då Ernst Lagus överlämnade en mansålders verk i andra händer. Hans gärning förminskas ej därav att mycket fanns att göra för hans efterträdare. Framför allt borde insamlingsarbetet bringas up to date och göras vad göras kunde av det stora samlingsverkets utgivande under de magra åren efter 1918. Om dessa uppgifter har tidigare talats i denna tidskrift.² På Finlands svenska folkdiktning måste allvarliga omsorger läggas ned. Verksamheten måste småningom konsolideras och insamling av kompletterande material sättas i gång. Fältarbetet fick tillskott från väsentliga håll. Detta kunde ske genom Otto Anderssons och hans medarbetares verksamhet på folkvise- och musikområdet. Gabriel Nikanders och Valter W. Forsbloms initiativ på det etnografiska området kunde ock med framgång fortsättas. Nu begynte de folkloristiska krafterna också komma i verksamhet. Greta Stenbäck (Dahlström) 1922 och Alfhild Adolfsson (Forslin) 1928 utförde bl. a. sina första omfattande insamlingar av folkvisor och folkmusik.³ Även Yngvar Heikel uppträdde vid denna tid (1927) som upptecknare och beskrivare av folkdanser.

---

² Se K. Rob. V. Wikman, *Ett kvartsekel i Svenska litteratursällskapets tjänst, Budkavlen XLV—XLVI*, 1969, s. 30—50.

³ Se Alfhild Forslin, *Om insamling av folkmelodier i Svenskfinland under hundra år, Suomen Musiikin Vuosikirja*, 1961—62, s. 24—35. Densamma, *Greta Dahlström som fältforskare, Budkavlen* 1966—1967.

Verksamheten vid Åbo Akademi

Tiden hade mognat för att insätta skolade samlare i arbetsfältet. Ett sådant program kunde påtänkas, när folklivs- och folkdiktsforskningen fått fast fot vid den nya högskolan i Åbo. Gabriel Nikander hade där 1921 erhållit en professur i nordisk kulturhistoria och folklivsforskning och Otto Andersson 1926 en annan i musikvetenskap och folkdiktsforskning. Man kunde på allvar börja räkna med en etnologisk och folkloristisk vetenskap och undervisning på svenskt forskningsområde hos oss. På detta sätt kom *Institutet för nordisk etnologi vid Åbo Akademi* till stånd från hösten 1927. Institutets relativa självständighet markerades icke blott av benämningen "vid Åbo Akademi" utan även därav, att föreståndaren för Litteratursällskapets samlingar bereddes en plats som föreståndare för den nya institutionen. Institutet grundades på basen av depositionen av Litteratursällskapets folkloristiska samlingar. Det nya institutets uppgift fastställdes av akademiens kansler R. A. Wrede i en ordningsstadga, som fastslog, att den skulle "främja den vetenskapliga forskningen rörande den nordiska folkkulturen med särskild hänsyn till det svenska Finland". Dess syftemål var "att upprätta ett arkiv för insamling och vård av etnologiskt primärmaterial, genom att grunda ett etnologiskt bibliotek och slutligen genom att bearbeta forskningsuppgifter, tillhörande den nordiska etnologiens område" (§ 1). I forskningsprogrammet inneslöts sålunda både etnografiska och folkloristiska arbetsuppgifter. Utöver dessa behöll föreståndaren sin syssla att vara huvudutgivare av Litteratursällskapets samlingsverk och skriftserien "Folkloristiska och etnografiska studier".

Institutet skulle fungera som samarbetsorgan mellan Litteratursällskapet och Åbo Akademi, men å andra sidan även mellan verksamheten vid lärostolarna i Musikvetenskap och folkdiktsforskning och Nordisk kulturhistoria och folklivsforskning. Inom båda professurernas delade läroområden förutsattes undervisning och forskning beträffande den folkliga kulturen. Härtill kom den sociologiska forskning, som vid denna tid på dessa områden bedrevs vid akademien. Institutets verksamhet måste under dessa förhållanden så långt möjligt täcka det folkloristiska, etnografiska och socialantropologiska studiets behov. Då hela fältet icke kunde effektivt be-

vakas inom ramen för den förefintliga undervisningen, hade det varit önskvärt att etno-sociologiska (socialantropologiska) undervisningsfrågor från början kommit med. Uppgiften fanns i alla fall på institutets program. Det blev dock nödvändigt att främst inrikta sig på Litteratursällskapets uppgifter, särskilt på utgivningen av Finlands svenska folkdiktning och därmed förenade samlings- och arkivarbeten. Dessa uppgifter upptog största delen av den tid, som institutets föreståndare kunde förfoga över under de närmaste åren efter 1927.

Institutets tillkomst förtjänar vissa erinringar. Trots de uppenbara fördelarna med planen och det stora intresse, som från akademiens sida lades i dagen, särskilt av professorerna Andersson och Nikander, svävade planen i Litteratursällskapets styrelse i det längsta i ovisshet. Då man småningom efter förhandlingar med akademien kunde fatta beslut i ärendet, återstod ett ansevärt arbete och nya underhandlingar beträffande omfattningen av depositionen. När en delning av samlingarna fåtts till stånd, dikterade sällskapets ordförande villkor för depositionen, vilka gjorde den mottagande parten i det närmaste rättslös. Utan professorerna Edvard Westermarcks auktoritet och Hugo Pippings aktiva stöd i Litteratursällskapets styrelse hade hela planen troligen fått förfalla. När akademiens dåvarande rektor Severin Johansson signerade överenskommelsen i slutet av år 1927, kunde han knappast vara okunnig om, att villkoren för åtskillig tid framåt skulle låsa situationen på ett besvärande sätt, ej minst för den som skulle sköta verksamheten. Institutet skulle ej få kosta mer än föreståndarens lön och de obetydliga anslag, som utgick som expenser. Att institutet över huvud kunde utföra ett självständigt arbete kom att bero på en dess bättre växande generositet från akademiens sida.

Från början kunde det rent av se ut, som om institutet var till för att tillgodose Litteratursällskapets syften och behov. Förutom de i samband med utgivningen förenade behoven fick institutet under den första tiden uppgiften att framställa kollationerade avskrifter av de samlingar, som innehöll material rörande folketro och folkliga sedvänjor av olika slag, ett påkostande och tidsödande och meningslöst arbete. Institutet kunde dock tillgodogöra sig förmånen att få inlösa en kopia av dessa avskrifter, som stannade i dess vård. På grund av den osäkerhet, som rådde beträffande materia-

lets utgivande, utsortades en tredje kopia senare som excerpt för framtida utgivningsbehov. Dessa excerpt kom till en viss användning, när prof. Wessman 1941 fått uppdraget att slutföra utgivningen av folktrodelen av Fsvf. Detta hängde delvis samman med prof. Gunnar Landtmans frånfälle. Men det berodde också på att huvudutgivaren under den föregående tiden tvungits söka en utväg att organisera utgivningen av verket i förändrade former. Då institutet saknade fast anställd personal, måste allt avskrivningsarbete ske med utifrån legda krafter. Deras arbete fick visserligen ersättas med Litteratursällskapets medel, men arbetet kunde inte i allo förlöpa jämnt och tillfredsställande. Förberedelserna för utgivningen av folkmelodier och sånglekar resulterade likväl i ett viktigt, för framtiden fullgott resultat och har möjliggjort redigeringen av senare delar av Fsvf. Förtjänsten härom tillkommer utslutande d. v. biträdet vid de Musikhistoriska samlingarna Alfild Adolfsson (Forslin).

Vad de folkloristiska samlingarna beträffar, förkovrades Litteratursällskapets deposition avsevärt genom verksamheten vid akademiska institutionerna i Åbo. Litteratursällskapets deposition bestod från början av 255 hela och delade arkivnummer eller ca 70 % av samlingsbeståndet år 1927. Undantagna från depositionen var de språkvetenskapliga samlingarna, samlingar som ansågs fullständigt utgivna, deponerade samlingar, Svenska landsmålsföreningens samlingar (47 arkivnummer) och ett mindre antal etnografiska samlingar. Sällskapets folkloristiska arkiv behövde därför inte upphöra utan kunde fortsätta sin verksamhet i Helsingfors. Samverkan mellan de båda institutionerna, lån m. m. kunde friktionsfritt äga rum under de år fil. mag. Valter W. Forsblom skötte därvarande samlingar. Sällskapets samlingar i Åbo erhöll genom fältarbetet på kompletteringen av utgivningsmaterialet ett ansevärt tillskott i form av ett 40-tal arkivnummer.

Fältverksamheten och utgivningsarbetet

Målsättningen var inte i alla stycken gynnsam, emedan den band insamlingsverksamheten vid Fsvf:s materialkategorier. Som exempel må endast nämnas "väderleksspådomar" och "folkmedicin", som gick under den ursprungliga katalogrubriken "huskurer". Ansträngningarna att åstadkomma förändringar häri strandade på själva ut-

givningsplanen, som hänförde alla folkliga kunskapsarter till "folk-tro". Denna otillfredsställande katalogrubrik hade sitt upphov i Gunnar Landtmans utgivningsplan⁴ och kunde inte rättas, trots att försök därtill hade gjorts redan på 20-talet. I verkligheten hade utgivningsverkets planläggning länge nog varit mogen för en revision enligt principer, som redan prof. J. A. Lundell i Uppsala vid dess tillkomst velat hävda. Denna uppläggning var och förblev en black om foten på den, som måste känna ansvar för uppgiften i dess helhet. Det kändes ingalunda lätt att vara bunden vid en snäv formalism under trånga villkor i så gott som alla avseenden för att efteråt nödgas konstatera det otillräckliga i ansträngningarna.

Det stöd utgivningsarbetet på 30-talet ägde i prof. Andersson var en god tillgång. Prof. Nikanders insats var också, särskilt i början av institutets verksamhet, betydande. Prof. Rolf Pippings råd och omdömen var i många fall av avgörande värde. Under dessa förhållanden kunde utgivningen av Fsvf under 30-talet fortgå. Ett omfattande sakregister till Fsvf V utkom 1930. Registret uppgjordes i institutet under verksamt biträde av d.v. studeranden Erla Lund, som under sina flitiga insamlingsresor förvärvat en anseelig erfarenhet rörande materialet och även genom senare publikationer gett goda prov härpå.⁵ Två band av V. E. V. Wessmans Mytiska sägner och Folkloristiska och etnografiska studier IV utkom 1931 med bidrag av Arne Appelgren, John Gardberg och V. W. Forsblom. Sedan ett femte häfte utgetts utan utgivarens medverkan, upphörde serien av sig själv. Yngvar Heikels dansbeskrivningar utgavs 1938. Därtill utgavs kataloger över Litteratursällskapets och Ranckens samlingar.

Ranckenska samlingen

Institutet saknade under hela sin tillvaro egna anslag för fältarbeten. I den utsträckning sådana kunde sättas i gång, måste det ske i samverkan med professorerna Nikanders och Anderssons undervisningsverksamhet och med Litteratursällskapets stipendiean-

---

⁴ Se *Folkloristiska och etnografiska studier* I, 1916, s. 166 ff.

⁵ Som upptecknare av folkstro och sedvänjor i Österbotten var mag. Erla Lund (Husgafvel) verksam 1928—1939.

slag. Under sådana omständigheter blev det nödvändigt att skaffa deposita, lån och gåvor för forskningsändamål. På så sätt kom institutets egen samling (INE) till stånd. Det viktigaste handskriftsförvärvet var J. O. I. Ranckens samlingar från 1860—1890-talet. Denna viktiga deposition skedde med tillmötesgående av fil. dr Einar Rancken. Samlingen nyordnades och nykatalogiserades i institutet, och en katalog över handskrifterna utgavs 1930.⁶ De Ranckenska samlingarna krävde en källkritisk orientering, som aldrig kommit det folkloristiska handskriftsmaterialet till del. Under 20-talet hade visserligen bestämda krav höjts för ökad akribi vid utgivningen av Fsvf. Men någon kritisk granskning av det äldre publicerade och opublicerade uppteckningsmaterialet hade icke satts i fråga. När det blev nödvändigt att planera utgivandet av folkliga sedvänjor, visade sig sådan källgranskning oundviklig, särskilt när det gällde äldre skildringar och materialbearbetningar. En hel del möda ägnades i den vägen samlingsverket Nyland IV. På samma gång visade det sig nödvändigt att kritiskt beakta även själva källmaterialet. I sådant syfte förvärvades primäranteckningar av Otto Andersson och V. E. V. Wessman. En anseelig samling Wefvarfragment mottog arkivet av posttjänstemannen R. Lilius. De genomgicks, identifierades och ordnades. Genom prof. Anderssons förmedling fick institutet A. P. Svenssons visböcker i sin ägo. Fil. mag. John Hackman donerade också sin egen och sin farbror Oskar Hackmans stora samling av sagoexcerpt jämte litteratur till institutet. Dessa och andra accessioner katalogiserades i en arkivliggare efter ett nytt system. Samlingar, som kapslades under signum INE, blev sålunda en integrerad enhet, som även för framtiden måste hållas intakt. Dess viktigaste uppgift är att tjäna källforskning och källkritik.

Detta gäller särskilt den Ranckenska samlingen, som på den senaste tiden genom lic. Forslins åtgöranden mikrograferats och kopierats i maskinskrift för att kunna begagnas i andra nordiska arkiv. Ur filologisk synpunkt är, som redan Oskar Hackman förut såg, det i Fsvf publicerade sagematerialet icke helt tillfyllestgörande. Den av Lagus planerade och av Anders Allardt under Hugo Bergroths medverkan genomförda populära sagoutgåvan (Fsvf I, B,

---

⁶ *Folkloristiska och etnografiska studier* IV s. 225—261.

1—2, 1917—1920) blev — i motsats till Hackmans klassiska referatsamling (I, A, 1—2) — en misslyckad kvasipopulär publikation utanför seriens vetenskapliga syften. En utgåva av J. E. Wefvars originaltexter av sagorna vore därför en viktig uppgift, som hittills ej kunnat genomföras. Ingen kompetent kraft har stått till buds för ett sådant uppdrag, som kräver särskilda kvalifikationer i fråga om insikt, dialektkänedom och kritik. Det bör tilläggas, att många äldre folkloristiska handskrifter, om ock icke av samma betydelse, äger källvärde och skulle förtjäna kritisk kommentar. Sådant arbete i fråga om den Svenssonska samlingen har på sistone bedrivits av lic. Forslin. Nya målsättningar kräver nya grepp på sådana uppgifter och får helt enkelt inte kortsynt avvisas.

Biblioteket och Budkavlen

Institutets boksamling tillkom ursprungligen för att tjäna referensändamål, men vidgades under hand med bytesexemplar, seriepublikationer och en del inköp. Bokbeståndet ökades också med gåvor, bland vilka den förnämsta var den av Edv. Westermareks arvingar skänkta boksamlingen av etnologiskt och socialantropologiskt innehåll. Biblioteket katalogiserades vid en senare tidpunkt på allmänna bibliotekets försorg.

Redan under sina första år blev institutet hänvisat till frivillig eller svagt avlönad hjälp. Den maktpåliggande uppgiften att utge tidskriften *Budkavlen* övertogs 1929 av numera lektorn fil. lic. Sven Andersson. Tidskriften som grundats 1922 utgavs såsom organ för institutets verksamhet under samverkan med föreningen Brage i Helsingfors, har upprätthållits till den dag som i dag är. Sven Andersson hade såsom folklivsforskare och filolog goda kvalifikationer att taga itu med tidskriften. Med beundransvärd uthållighet har han också utan någon ersättning skött detta och talrika uppdrag inom institutets verksamhetsområde. Lektor Andersson har dessutom tidvis förestått institutet och haft omhänder dess förflyttning till den lokalitet i Humanistiska fakultetens hus, där dess samlingar efter föreståndarens avgång inhystes.

Genom institutets omfattande bytesförbindelser kunde seminariebiblioteken för folklivs- och folkdiktsforskning tillföras en lång rad av löpande periodica, som på institutets försorg inbands och översändes till seminariebiblioteken. Endast de allmännaste serie-

publikationerna stannade i institutets vård. Tidskriften Budkavlen gjorde det även möjligt att utge hyllningsskrifter och meddelanden, av vilka 23 nummer utkommit som särtryck av tidskriften. Såväl inhemska som utländska författare har lämnat bidrag till denna verksamhet i institutets namn.

En annan frivillig hjälpkraft har stått institutet tillbuds i lic. Alfhild Forslin, som under årens lopp utfört ett erkännansvärt arbete på folkvisans och folkmusikens arbetsfält. Hon har kopierat fiollåtar och sånglekar och uppgjort specialkataloger över sådant material. Tack vare dessa förarbeten har materialet på senaste tid kunnat publiceras i Fsvf. Hon har också tagit del i materialets redigering och följt upp institutets kataloger. Dessutom har hon lämnat talrika bidrag till tidskriften och lagt ned ett stort arbete på korrespondens bl. a. rörande de Ranckenska papperen. Under detta årtionde har lic. Forslin varit medlem av Nordisk institut for Folkedigtning i Köpenhamn och medverkat i den av Nordiska kulturkommissionen bedrivna fältforskningen på folkmusikens område. Utan det oegennyttiga arbete som Sven Andersson och Alfhild Forslin utfört hade Institutet för nordisk etnologi icke kunnat fungera intill nuet.

Den inre utvecklingen på 30-talet

Under loppet av 30-talet ägde anseliga inre förändringar rum. Institutet måste få egna uppgifter, vidga forskningsfären och utvecklas till en självständigt arbetande institution vid Åbo Akademi. Institutet kunde ej längre tjäna enbart Svenska litteratursällskapets utgivnings- och insamlingssyften. Dessutom hade dess uppgift att samordna undervisningsbehoven på det etnologiska och folkloristiska området förlorat en hel del av sin ursprungliga aktualitet. Kulturhistorikerna började förlora intresset för etnologi och musikstudierandena fick minskat behov av folkloristiken. En påtagligt divergerande tendens i undervisningen var en verkande orsak till att institutet aldrig kom att spela den roll i undervisningsverksamheten, som vid dess grundläggning avsetts. Detta påverkade i hög grad föreståndarens egen ställning och uppgifter. Det blev nödvändigt att komma ur den hotande isoleringen. Institutets självständiga arbetsprogram tycktes kunna utvidgas i språklig riktning och samtidigt måste man sträva till att aktivera det sociologiska studiet på de

folkliga sedvänjornas och folktrons centrala fält i hela det etnologisk-folkloristiska ämneskomplexet. Den föregående uppgiften planerades under samverkan med professorn i svenska språket, Rolf Pipping, som efter Edvard Westermarek blivit ordförande i institutets nämnd. Den gick ut på att lägga grunden för en sakordbok över våra dialekter. Den senare uppgiften var mera personlig, det gällde att slutföra ett etno-sociologiskt forskningsarbete av långt tidigare datum och därmed länka in institutets verksamhet på områden, som låg inom ramen för dåtida sociologisk forskning och undervisning. Edvard Westermarek hade under sin professorstid vid akademien ej stått främmande för en dylik målsättning och främjat sådana studier både då och tidigare. Denna studieriktning kunde fullföljas. Resultatet blev att en docentur i sociologi vid akademien kunde inrättas 1937 och en professur i samma ämne 1942. Den sociologiska vetenskapen hos oss hade från tidigare en socialantropologisk inriktning, och dess målsättning gick väl ihop med institutets verksamhet.

Förutsättningen för etno-lingvistisk forskning syntes vid mitten av 30-talet lovande. Denna forskningsriktning kunde förena både etnologiska och folkloristiska strävanden och hade utmärkta företrädare i Rolf Pippings elever, dåvarande filosofiekandidaterna Sven Andersson och Olav Ahlbäck. Särskilt den senare var ivrigt verksam för att genomföra ett sådant program. Landsmålsarkivets i Uppsala omfattande verksamhet tjänade som allmän förebild. Ljudupptagningsapparat, utensilier och inventarier anskaffades. Den 12 december 1936 hyllades 100-årsminnet av Axel Olof Freudenthals födelse med en fest i studenthuset, där prof. Pipping höll minnestalet. Medel till en Freudenthal-fond insamlades även i syfte att främja dessa strävanden. Innan planen hunnit riktigt mogna, korsades den emellertid oväntat av likartade strävanden i Litteratursällskapet i Helsingfors. En ny arkivinstitution skapades, och mag. Ahlbäck kallades att förestå denna. Resultaten av ansträngningarna under den föregående tiden gick därvid till spillo.

Förändringar under 40-talet och senare

Sedan sålunda initiativet övergått till den nya arkivinstitutionen i Helsingfors, återstod egentligen ingenting annat än utgivningen

av Fsvf och institutets därmed förenade folkloristiska verksamhet. Men även denna fick lov att läggas ner, när kriget 1939 utbröt och institutets arkivalier måste överföras till Sverige. Under den följande krigstiden indrogs det arvode, som ledaren av utgivningsarbetet genom överenskommelse med akademien 1927 åtnjutit av Litteratursällskapet. Detta skedde 1942, sedan sociologiprofessuren vid akademien kommit till stånd. Av 1927 års överenskommelse återstod endast den ensidiga förpliktelsen att vårda Litteratursällskapets i institutet deponerade egendom.

För att bringa det stora utgivningsarbetet ut ur sitt på detta sätt iråkade dödläge sammankallade Svenska litteratursällskapets dåvarande ordförande dr Eirik Hornborg i februari 1946 ett sammanträde, vid vilket prof. Wikman framlade en ny utgivningsplan. Enligt denna skulle utgivningen av Fsvf fortsättas, så att etnografiskt, sociologiskt och lingvistiskt material uteslöts ur verket. Detta skulle på så sätt komma att motsvara sin egentliga rubrik. Tidsgränsen för materialet borde sättas till åren före kriget och utgivningen påskyndas, så att den i det stora hela kunde avslutas efter ett decennium. Denna plan antogs i princip av sällskapets styrelse. Arbetets ledning anförtroddes en kommitté, bestående av professorerna Andersson, Wessman och Wikman. Denna utgivningskommitté existerar fortfarande. Efter prof. Wessmans frånfälle har prof. Eskil Hummelstedt invalts i densamma. Som sekreterare i kommittén fungerar lektor Sven Andersson. Av verkets utgivare kvarstod 1946 endast Andersson och Wessman, sedan Wikman på praktiska och principiella grunder av sagt sig sitt utgivningsuppdrag. För f. d. huvudutgivaren var arrangemanget en välkommen lättnad. Sedan samlingarna efter kriget återbördats till akademien, har utgivningsarbetet kunnat fortsätta, så att under åren 1949—1967 sju nya volymer av Fsvf utgivits. De flesta har dock varit förberedda genom den tidigare verksamheten i institutet.

Prof. Otto Andersson har under de senaste åren fullbordat en stor och värdefull del av sin väldiga uppgift att utge folkvisan och folkmusiken i det svenska Finland. Det tekniska genomförandet av uppgiften representerar redan en enorm prestation, obetaget att han haft ett verksamt understöd vid redigeringen av två kunniga och tränade medarbetare, Greta Dahlström och Alfhild Forslin. Man kan endast erinra om att enbart den senast 1967 utgivna volymen

Sångelekar (Fsvf V, 3) omfattar 926 sidor text och notskrift inklusive kommentarer och inledning.

Det är en högst maktpåliggande uppgift att verket skall kunna slutföras inom en överskådlig framtid, så länge därtill utbildade och skickade krafter finns att tillgå. Folkdiktsforskningen som vetenskap är ett väldigt arbetsfält, som icke får försummas och som ställer Åbo Akademi inför problem, som måste finna sin lösning. I och för sig är folkvisa och folkmusik endast en del av denna internationella vetenskap med utövare i de flesta länder. Den stora problematik som folktraditionens historiska och sociala struktur och funktion erbjuder forskningen, kommer här in i bilden. En tidigare forskargeneration har varit långt ifrån omedveten om denna problematik. Prof. Andersson har sedan gammalt efterföljansvärt anlagt en helhetssyn på diktningen och musiken.⁷ Likartade forskningsaspekt existerar även på andra håll och kräver ett vaket aktgivande på den vetenskapliga utvecklingen.

Institutets upphörande och eftermäle

När professuren i sociologi 1955 upphörde att existera, beseglades Institutets för nordisk etnologi öde. Akademiens humanistiska fakultet fann ingen anledning att ens förordna en person att tills vidare taga hand om dess dyrbara samlingar och bibliotek. Institutet flyttades bort från sin förvaringsplats och fick ett utrymme i Humanistiska fakulteten. En del av dess inventarier försvann, och största delen av den folkloristiska depositionen fördes utan vidare bort. Det berodde på lektor Anderssons personliga ingripande att institutets samlingar och böcker på nytt kom på plats och att ett anspråkslöst arbetsutrymme kunde erbjudas den, som nödgades arbeta i institutets samlingar. Hösten 1968 utfordrades den återstående delen av depositionen, som tjänat utgivningsbehovet av folkvisor och folkmusik. Samlingarna övertogs av Litteratursällskapets Folkkultursarkiv. Vid det laget hade dock redan beslut fattats om institutets definitiva avskaffande. Konsekvenserna ligger ännu i vida fältet.

För epilogen finns endast att erinra om, att den historiska och

---

⁷ I förbifarten bör erinras om Otto Anderssons synsätt i uppsatsen *Uppreppningsstrofen i levande balladtradition* av så sent datum som 1968 (*Budkavlen* 1966—1967 s. 1—37).

kritiska folkminnesforskningen och den antropologiska utsynen över ett stort forskningsfält med Institutet för nordisk etnologi försvunnit för oöverskådlig tid. Institutets historia är inte bara historien om samlingar och arkiv. Av det arbete, som vid institutet tidigare och senare utförts, har Svenska litteratursällskapet ogensågligen dragit den mesta nyttan. Men på grund av institutets trots allt relativt självständiga ställning har både källforskning och källkritik där kunnat bedrivas. Den socialantropologiska vetenskap på nordiskt forskningsområde, som inaugurerats av Edvard Westermarck och fullföljts av hans lärjungar, hade i institutet fått en fristad. I direkt samband därmed stod tillkomsten av den sociologiska undervisningen. Dessutom kunde institutet i det sista bibehålla sin karaktär av folkloristisk forskningshärd och förbli grundvalen för de strävanden, som fått uttryck både i samlingsverket Finlands svenska folkdiktning och tidskriften Budkavlens många årgångar intill dagens datum. Ur nationell och internationell synpunkt finnes goda skäl att beklaga det som skett. Institutets eftermäle blir trots allt ett förpliktande minne.

Ekenäs 1970

Ekenäs Tryckeri Aktiefolag